

1. Milline kohtulik kaitse mul on, kui satun teie riigis ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumise ohvriks? Kas see kaitse hõlmab hüvitamist?

Inimõiguste kohtulik kaitse on tagatud liikmesriigi kohtute kaudu olenevalt asjast, millega nende õiguste rikkumiseni viinud tegu on seotud. Seega võib ette tulla ettevõtlusest tulenevaid olukordi, mille tagajärjeks on inimõiguste rikkumine tsiviil- või kriminaalasjades, ja niisiis võib kahju kandnud isik olenevalt juhtumi eripäradest ja õiguse rikkumise põhjustanud teo laadist pöörduda kohtusse või esitada kaebuse uurimisasutustele – politseile või prokuratuurile. Selline kaitse võib kaasa tuua hüvitise väljamõistmise varalise ja/või mittevaralise kahju eest, kui leitakse, et ettevõtja käitumise/tegevuse tulemusel on rikutud inimõigusi.

2. Kas ränkade inimõiguste rikkumiste suhtes kohaldatakse erieeskirju? Kas neid eeskirju kohaldatakse keskkonnakuritegude või tõsise töölase ärakasutamise suhtes?

Mitmesugused ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumised toovad kaasa tsiviil-, haldus- või distsiplinaarvastutuse.

Keskkonnakuritegusid on käsitletud nii erioigusaktides (nt erakorraline määrus nr 195/2005 keskkonnakaitse kohta) kui ka karistusseadustikus avaliku julgeoleku vastaste kuritegude seas (taudide või haiguste levitamine loomadele või taimedele, vee reostamine, ebaseaduslik kauplemine toksiliste toodete või ainetega, tuumamaterjali või muu radioaktiivse materjali, lõhkeainete või lõhkeainete piiratud kasutusega lähteainetega seotud korra rikkumine). Tõsist töölaset ärakasutamist võidakse käsitada karistusseadustiku rikkumisena (sellised kuriteod nagu orjastamine, inimkaubandus, lastega kaubitsemine, sunniviisiline töö, kupeldamine, ärakasutatud isiku teenuste kasutamine) või tööseadustikus sätestatud kriminaalnormide rikkumisena.

3. Olen Euroopa riikidevahelise kontserni väljaspool Euroopa Liitu aset leidnud tegevusest tulenenud inimõiguste rikkumise ohver. Kas õiguskaitse on mulle teie riigis kättesaadav, kui ma ei ole ELi kodanik või ma ei ela ELis? Millistel tingimustel saan väita, et mu õigusi on rikutud? Kust võin leida lisateavet?**A. Tsviillasjad**

Rahvusvahelisi kohtumenetlusi reguleerib tsiviilkohtumenetluse seadustiku VII raamat, mis sisaldab asjakohast üldist õigust ja mida kohaldatakse piiriülese mõjuga eraõiguslike menetluste suhtes, kui rahvusvahelistes lepingutes, mille osaline Rumeenia on, ELi õiguses või erioigusnormides ei ole sätestatud teisiti. Rumeenia kohtute rahvusvaheline üldõiguslik pädevus põhineb kostja peamisel tegevuskohal või selle puudumise korral teisesel asukohal või ettevõtte varade asumise kohal Rumeenias hagi esitamise kuupäeval.

Lisaks võivad pooled kohtualluvuse kokkuleppes kokku leppida, et piiriülese mõjuga vaidlusi on pädevad lahendama Rumeenia kohtud.

Rumeenia kohtud on ainupädevad teatavate varalise kahjuga seotud hagide puhul, näiteks sellistes piiriülese mõjuga vaidlustes, mis käsitlevad järgmist: Rumeenias asuv vara;

lepingud, mis on sõlmitud tarbijatega, kelle alaline või peamine elukoht on Rumeenias, ja mis puudutavad igapäevaseid tarbijateenuseid, mis on ette nähtud tarbijate isiklikuks või perekondlikuks kasutuseks ega ole seotud tarbijate kutse- või äritegevusega, kui:

teenuseosutaja on saanud tellimuse Rumeenias;

lepingu sõlmimisele on Rumeenias eelnenuid pakkumine või reklaam ja tarbija on täitnud kõik lepingu sõlmimiseks nõutavad formaalsused.

Lisaks võib hageja erandina üldise õiguse normidest valida vaidluse lahendamiseks Rumeenia kohtu (valikuline kohtualluvus), kui:

koht, kus lepinguline kohustus tekkis või kus seda oleks tulnud täita (kasvõi osaliselt), on Rumeenias;

koht, kus tehti tehing, millest lepinguvälised kohustused tulenevad, või kus avalduvad selle tehingu tagajärjed, on Rumeenias;

raudtee-, bussi- või lennujaam, kus sõitjad transpordivahendile peale lähevad või sealt maha tulevad või kaup peale või maha laaditakse, asub Rumeenias; kindlustatud vara asukoht või kindlustusjuhtumi toimumiskoht on Rumeenias.

Rumeenia kohtud on pädevad arutama ka:

vaidlusi, mis on seotud Rumeenias elava Rumeenia kodaniku või kodakondsuseta isiku intellektuaalomandi piiriülese kaitsega, kui on sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe;

välismaalastevahelisi vaidlusi, kui nad on selles sõnaselgelt kokku leppinud ja asjaomased õigussuhted puudutavad õigusi, mis neil võivad olla Rumeeniast pärit isikute vara või huvide suhtes;

vaidlusi, mis puudutavad mere- või õhusõidukite kokkupõrkeid, ning vaidlusi, mis puudutavad inimeste abistamist või päästmist või kauba päästmist

avamerel või piirkonnas, mis ei kuulu ühegi riigi suveräänsete õiguste alla (teatavatel tingimustel);

vaidlusi, mis on seotud tsiviilvastutusega Rumeeniast pärit toodetega tekitatud kahju eest, **olenemata kannatanu kodakondsusest, õnnetuse toimumiskohast või kahju tekkimise kohast.**

Seoses välismaalase staatusega rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses on välisriigi füüsilistel ja juriidilistel isikutel Rumeenia kohtutes seaduse kohaselt samad menetlusõigused ja -kohustused kui Rumeenia kodanikel ja juriidilistel isikutel.

Lisateavet saab [siit](#).

B. Kriminaalasjad

Vastavalt karistusseadustiku artiklile 9 koostoimes artikliga 12 kohaldatakse juhul, kui rahvusvahelises lepingus, mille osaliskiik Rumeenia on, ei ole sätestatud teisiti, väljaspool Rumeeniat toime pandud tegude suhtes Rumeenia kriminaalõigust kriminaalõiguses sätestatud isikulise kehtivuse põhimõtte alusel (karistusseadustiku artikkel 9), olenemata sellest, kas kannatanu on välisriigi kodanik, Rumeenia kodanik või kodakondsuseta isik või kas ta viibib Rumeenias, kui on täidetud teatavad tingimused: kuriteo toimepanija on Rumeenia juriidiline isik; toimepandud teo eest on Rumeenia õiguse kohaselt karistuseks ette nähtud eluaegne või üle kümneaastane vangistus (isegi kui tegu ei peeta selle toimepanemise riigi õiguse kohaselt kuriteoks) – kui on ette nähtud muu karistus, peab tegu olema liigitatud kuriteoks ka toimepanemise riigi kriminaalõiguse kohaselt (topeltkaristatavus) või olema toime pandud kohas, mis ei kuulu ühegi riigi jurisdiktsiooni alla. Süüdistuse esitamiseks on vaja selle apellatsioonikohtu juures tegutseva prokuratuuri peaprokuröri eelnevat luba, kelle tööpiirkonnas asub prokuratuur, mille poole esimesena pöörduti, või kui see on asjakohane, siis kassatsioonikohtu juures tegutseva prokuratuuri peaprokuröri eelnevat luba.

Tuleb siiski märkida, et kuritegu peetakse Rumeenia territooriumil toime panduks ka juhul, kui kuritegu on toime pandud, sellele on õhutatud või kaasa aidatud või kuritegelikku tulu on saadud (kasvõi osaliselt) Rumeenia territooriumil või Rumeenia lipu all sõitval laeval või Rumeenias registreeritud õhusõidukil. Neil juhtudel kohaldatakse Rumeenia kriminaalõigust territoriaalsuse põhimõtte alusel.

Mis puudub kriminaalkohtute pädevust arutada väljaspool Rumeenia territooriumi toime pandud kuritegusid, siis kriminaalmenetluse seadustikus (artikkel 42) on sätestatud, et väljaspool Rumeenia territooriumi toime pandud kuritegusid arutavad kohtud, kelle tööpiirkonnas asub süüdistatavast juriidilise isiku registrijärgne asukoht. Kui süüdistataval ei ole Rumeenias registrijärgset asukohta ja kuritegu kuulub esimese astme kohtu pädevusse, menetleb asja Bukaresti 2. piirkonna esimese astme kohus, ja muudel juhtudel kohus, kelle pädevusse asi selle eseme poolest kuulub või kuna isik on pärit Bukarestist, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud teisiti.

Nende kuritegude puhul, mille eest süüdistuse esitamise tingimuseks on kannatanu eelnevalt esitatud kuriteoteade, peab eelnev kuriteoteade olema esitatud kolme kuu jooksul alates päevast, mil kannatanu teost teada sai.

Lisateavet saab [siit](#), [siit](#) ja [siit](#).

4. Kas ombudsmani institutsioonid, võrdõiguslikkust edendavad asutused või inimõigustega tegelevad riiklikud asutused toetavad Euroopa riikidevaheliste kontsernide väljaspool Euroopa Liitu aset leidvate, ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumiste ohvreid? Kas need asutused võivad minu juhtumit uurida, kui ma ei ole ELi kodanik või ma ei ela ELis? Kas teie riigis on teisi avalik-õiguslikke asutusi (nt töö- või keskkonnainspeksioon), kes võivad minu juhtumit uurida? Kust võin leida teavet oma õiguste kohta?

13. märtsi 1997. aasta seaduse nr 35 ombudsmani institutsiooni (*Instituția Avocatul Poporului*) korralduse ja toimimise kohta artikli 1 lõikes 1 on sätestatud: „Ombudsmani institutsiooni eesmärk on kaitsta füüsiliste isikute õigusi ja vabadusi nende suhetes ametiasutustega.“ Seega ei kuulu ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumised tema pädevusse.

Euroopa tarbijakeskus Rumeenias (ECC Romania) saab ELis asuvate ettevõtjate peale esitatud tarbijakaebusi menetleda üksnes juhul, kui need tarbijad on ELi liikmesriigi (või Norra või Islandi) elanikud või kodanikud ja kui on kohaldatav ELi õigus.

Tööinspeksioon (*Inspekția Muncii*), riiklik puuetega inimeste õiguste, laste ja lapsendamise amet (*Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adoptii*), riiklik soolise võrdõiguslikkuse amet (*Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați*), riiklik keskkonnakaitseamet (*Garda Națională de Mediu*), riiklik tarbijakaitseamet (*Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului*) ning riiklik side reguleerimise ja järelevalve amet (*Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații* (ANCOM)) on ametiasutused, kellel ei ole piiriüleste juhtumitega tegelemise pädevust.

Lisateavet saab [siit](#) ja [siit](#).

5. Kas teie riik kohustab Euroopa riikidevahelisi kontserne looma kaebuste lahendamise mehhanisme või vahendusteenuseid, mille raames arutatakse nende ettevõtlusega seotud tegevusest tulenevaid rikkumisi? Kas neid kohustusi kohaldatakse ka väljaspool Euroopa Liitu aset leidnud rikkumiste suhtes? Kes teostab teie riigis selle tegevuse üle järelevalvet? Kas on võimalik tutvuda süsteemi toimimist käsitlevate avalike aruannetega?

Rumeenias ei ole Euroopa riikidevaheliste kontsernide tegevusest tulenevate inimõiguste rikkumiste jaoks kohustuslikke lepitussüsteeme loodud, kuid lepitust on võimalik kasutada, kui pooled seda soovivad. Seepärast võib isik, kelle õigusi on rikutud, olenevalt rikutud õiguse laadist taotleda üldise õiguse kohast õiguskaitset tsiviil- või kriminaalkohtu kaudu või pooled võivad kokku leppida, et pöörduvad lepitaja poole, kelle kutseala reguleerib seadus nr 192 /2006 lepituse ja lepitaja kutseala korralduse kohta.

Lisaks on tarbijate ja kauplejate vaheliste vaidluste kohtuvälise lahendamise määrusega nr 38/2015 loodud õigusraamistik, mis võimaldab tarbijal esitada soovi korral kutseala esindaja / ettevõtja vastu suunatud kaebuse üksusele, mis kohaldab vaidluste kohtuvälise lahendamise menetlusi sõltumatult, erapooletult, läbipaistvalt, tõhusalt, kiiresti ja õiglaselt, et tagada kõrgetasemeline tarbijakaitse ja turu tõrgeteta toimimine.

6. Kas mul on haavatava kuriteoohvrina eriõigusi, kui palun abi ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumiste vastu? Kas õigusabi on mulle kättesaadav, ja millistel tingimustel? Millised kulud katab õigusabi? Kas õiguskaitse on mulle kättesaadav samadel tingimustel, kui ma ei ole ELi kodanik või ma ei ela ELis?

Tasuta õigusabi saamise õigus on Rumeenia õigusega tunnustatud ja tagatud õigus. See õigus põhineb universaalse kaitse põhimõttel ja seda tunnustatakse kõigi isikute puhul olenemata nende elukohast või kodakondsusest järgmistel asjaoludel.

I. Tsviilasjades vastavalt valitsuse erakorralisele määrusele nr 51/2008 riigi õigusabi kohta tsviilasjades:

- ELi kodanike puhul: kõikides kohtuasjades, kus riigi õigusabi taotleb kohtus või muus kohtuliku pädevusega Rumeenia ametiasutuses füüsiline isik, **kelle alaline elukoht või harilik viibimiskoht on Rumeenias või muus ELi liikmesriigis** (valitsuse erakorralise määruse nr 51/2008 artikkel 2);
- kolmandate riikide kodanike ja kodakondsuseta isikute puhul: *kui taotluse esitab füüsiline isik, kelle alaline elukoht või harilik viibimiskoht ei ole Rumeenia või muu ELi liikmesriigi territooriumil, kui Rumeenia ja taotleja kodakondsus- või elukohariik on sõlminud kokkulepe, mis sisaldab sätteid rahvusvahelise õiguskaitse kättesaadavuse kohta* (valitsuse erakorralise määruse nr 51/2008 artikli 21 lõige 1).

Lisaks on tsviilikohtumenetluse seadustiku **artikli 1084** lõike 2 kohaselt *välisriigi kodanikel õigus Rumeenia kohtutes rahvusvahelistes tsviilikohtumenetlustes lõivudest ja muudest menetluskuludest vabastamisele või nende vähendamisele ning tasuta õigusabile samas ulatuses ja samadel tingimustel kui Rumeenia kodanikel, tingimusel et taotleja kodakondsus- või elukohariigis kohaldatakse vastastikkuse põhimõtet.*

Seega võib isik, kelle seaduslikke õigusi on rikutud, taotleda tasuta õigusabi, kui ta ei ole suuteline menetluskulud tasuma, nagu on ette nähtud valitsuse erakorralise määruse nr 51/2008 artiklis 6. Riigi õigusabi võidakse anda järgmisel kujul:

- kohtu määratud või ise valitud advokaadile esindamise, õigusabi ja vajaduse korral kaitsmise (advokaadi abi) eest tasu maksmine õiguse või õigustatud huvi kohtulikuks teostamiseks või kaitsmiseks või vaidluse ennetamiseks;
- kohtu või kohtuliku pädevusega asutuse nõusolekul menetluses kasutatud eksperdi, tõlkija või tõlgi tasu maksmine, kui riigi õigusabi taotlejal lasub seaduse kohaselt selle maksmise kohustus;
- kohtutäituri tasu maksmine;
- seadusega ette nähtud õigusabikulude, sealhulgas täitekulude tasumisest vabastamine, nende vähendamine, osamaksetena tasumine või tasumise edasilükkamine.

Õigus saada tasuta õigusabi ei ole siiski absoluutne ja tasuta õigusabi taotlev isik peab tõendama, et ta ei ole oma majandusliku seisundi tõttu suuteline enda valitud advokaadi teenuste eest tasuma või menetluskulud, näiteks tempelmaksu, eksperditasusid ja eksperdiarvamuste koostamise tasusid maksma. Valitsuse erakorralise määruse nr 51/2008 artikli 16 lõikes 1 on selle kohta sätestatud, et *riigi õigusabi andmisest võib keelduda, kui seda taotletakse alusetult, kui sellega seotud hinnangulised kulud on hagi hinnaga võrreldes ebaproportsionaalsed ja kui riigi õigusabi ei taotleta õigustatud huvi kaitsmiseks või taotletakse seoses hagi, mis on vastuolus avaliku või põhiseadusliku korraga.*

Nimetatud erakorralises määruses osutatud riigi õigusabi antakse tsviil-, kaubandus-, haldus-, töö- ja sotsiaalkindlustusajades ning muudes asjades, välja arvatud kriminaalasjades.

Kriminaalasjades on (kriminaalmenetluse seadustiku artikli 93 lõike 4 kohaselt) kohustuslik anda kannatanule tasuta õigusabi, kui see isik / tsviilhageja on teovõimetu või piiratud teovõimega. Lisaks on artikli 93 lõikes 5 sätestatud, et *kui kohus leiab, et kannatanu, tsviilhageja [...] ei oleks võimeline end teatavatel põhjustel kaitsma, määrab ta talle advokaadi.*

Kohtu tempelmaksu käsitleva valitsuse erakorralise määruse nr 80/2013 (muudetud kujul) artikli 29 lõike 1 punktis f on ette nähtud vabastus lõivu tasumisest tarbijaõiguste kaitsega seotud hagide ja kaebuste, sealhulgas tavaliste ja erakorraliste edasikaebuste eest, kui füüsilised isikud ja tarbijakaitseorganisatsioonid nõuavad õigusemõistmist majandustegevuses osalejate üle, kes on rikkunud tarbijaõigusi ja õigustatud huve.

Peale selle kohaldatakse kuriteohvrite suhtes [seadust nr 211/2004](#) kuriteohvrite teavitamise, toetamise ja kaitsmise tagamise meetmete kohta, milles – nagu nähtub seaduse pealkirjast – on sätestatud kuriteohvritele kättesaadavad teavitamis-, toetus-, kaitse-, tunnustamis- ja hindamismeetmed, mille kohaldamine ei sõltu uurimisasutustele kaebuse esitamisest.

Lisateavet tasuta õigusabi kohta Rumeenias saab [siit](#).

Viimati uuendatud: 26/04/2023

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.